Mircea MĂRAN
(Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț)

Cărți și biblioteci românești în Banatul sârbesc

Abstract: (*Romanian Books and Libraries in Serbian Banat*) Starting from the fact that in the Autonomous Province of Vojvodina (administrative-territorial unit within the Republic of Serbia) the Romanian language is one of the six official languages, the use of this language is present in all the state institutions, in the bodies of local self-government in the Serbian Banat (which is geographically and administratively located within Vojvodina) where the Romanian minority lives, in schools, mass-media, churches, cultural houses and non-governmental associations. One of the important achievements of the use of the Romanian language in the private and public life of the Romanians in Vojvodina is the presence of a rich book of Romanian books in numerous libraries on the territory of this province, starting from school, university, communal, parochial libraries, libraries associations and institutions representing the Romanian culture and identity in this space, to the libraries of institutions that do not have a Romanian character, but which, in addition to books in Serbian, also holds books of all the congregational peoples of Vojvodina, and book funds in various modal languages (such as, for example, Matica srpska Library in Novi Sad). Last but not least, the Romanian book is also preserved in numerous private libraries found in the Romanian intellectuals' property in the area or, in some cases, in baptized and consecrated collectors.

Keywords: *Serbian Banat*, *periodic publications*, *book*, *library*, *culture*

Rezumat: Pornind de la faptul că în Provincia Autonomă Voivodina (unitate administrativ-teritorială în cadrul Republicii Serbia) limba română este una din cele șase limbi oficiale, uzul acestei limbi este prezent în toate instituțiile de stat, în organele autoguvernării locale din comunele Banatului sârbesc (care din punct de vedere geografic și administrativ se găsește în cadrul Voivodinei) în care trăiește minoritatea română, în școli, mass-media, biserici, case de cultură și asociații non-guvernamentale. Una din realizările importante ale utilizării limbii române în viața particulară și publică a românilor din Voivodina este și prezența unui bogat fond de carte în limba română în numeroase biblioteci de pe teritoriul acestei proivincii, pornind de la bibliotecile școlare, universitare, comunale, parohiale, bibliotecile asociațiilor și a instituțiilor care reprezintă cultura și identitatea românească pe acest spațiu, până la bibliotecile instituțiilor care nu au un caracter românesc, dar în care se păstrează, pe lângă cărți în limba sârbă, și fonduri de carte ale tuturor popoarelor conlocuitoare din Voivodina, cât și fonduri de carte în diferite limbi modiale (cum ar fi, de exemplu, Biblioteca Matica srpska din Novi Sad). Nu în ultimul rând, cartea românească se păstrează și în numeroase biblioteci particulare găsite în proprietatea intelectualilor de etnie română din zonă sau, în unele cazuri, la bibliofili și colecționari consacrați.

Cuvinte-cheie: *Banatul sârbesc*, *periodice*, *carte*, *bibliotecă*, *cultură*

Formarea bibliotecilor cu cărți în limba română în localitățile Banatului sârbesc în care trăiesc românii este legată de începuturile mișcării naționale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când în cadrul Reuniunilor de cântări și citire se deschid și săli

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

de citire și bibiloteci, cu publicații și volume cu conținut accesibil posibilității de percepție a populației rurale. În fiecare localitate în care a existat o parohie ortodoxă română s-au înființat și mici biblioteci parohiale. De fapt, cele mai vechi biblioteci în mediul rural sunt chiar bibliotecile bisericești, în care se păstrează cărți liturgice și alte volume cu conținut religios. În unele din aceste biblioteci se pot găsi exemplare de cărți vechi rare, din secolele XVIII-XIX (Leu, Roşu, 2000), dar care nu sunt depozitate în mod corespunzător. Securitatea acestor volume de o inestimabilă valoare istorică și culturală, care ocupă un loc foarte important în patrimoniul cultural al românilor din Serbia, este la fel discutabilă, mai ales în parohiile unde nu există preot și în care credincioșii care au grijă de biserică și de inventarul ei nu sunt suficient de conștienți de importanța și valoarea acestora. Un loc deosebit în activitatea de păstrare și promovare a cărților vechi și rare i-a revenit în perioada de la răspântie de veacuri (sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea) lui Emilian Micu, paroh ortodox român la Vlaicovăț lângă Vârșeț, cunoscut colecționar și bibliofil, proprietar al unei biblioteci deosebit de valoroase, care însă în urma decesului acestuia (1909) a fost vândută. Amintim și cazul bibliotecii parohiale din Râtișor de lângă Vârșeț, în care se păstra până la sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea un exemplar al *Cazaniei* lui Varlaam din anul 1643, trecută mai apoi în posesia Eparhiei din Caransebeș.

Numărul bibliotecilor în mediile rurale a crescut în special în urma înfiinţării „Astrei” în Banat în anul 1896. Această asociaţie culturală s-a angajat la înfiinţarea bibliotecilor în fiecare localitate în care avea secţie. Pentru realizarea acestui obiectiv, s-a planificat înfiinţarea unui fond al bibliotecilor săteşti, dar se aştepta ajutor financiar şi de la ţărani, pentru care se şi înfiinţau bibliotecile. La începutul secolului a XX-lea, „Astra” a început să editeze lunar broşuri din aşa-numita „Biblioteca populară a Asociaţiunii”, pe care împreună cu calendarul anual, le primeau toţi membri ordinari ai „Astrei”. În anul 1913, „Astra” avea 43 de biblioteci pe întreg cuprinsul Banatului. Astfel de biblioteci au existat şi în localităţile care după Primul Război Mondial au intrat în cadrul Regatului S.C.S.

În urma împărţirii Banatului, activitatea „Astrei” în localităţile care au aparţinut Regatului S.C.S. a fost întreruptă. Numeroase biblioteci au fost desfiinţate, iar unele şi-au continuat activitatea în cadrul „Reuniunilor de citire şi cântări” sau a bibliotecilor parohiale. În prima jumătate a deceniului al treilea constatăm existența unui număr foarte mic de biblioteci, cu toate că au fost încercări de a se înființa și altele noi. Unele biblioteci au avut activitate neîntreruptă încă de la începutul secolului al XX-lea.

În procesul de păstrare și promovare a cărții în satul bănățean interbelic, un rol hotărâtor îl aveau preoții ortiodocși români. Pe lângă alte numeroase obligații și activități pe care le aveau, preoții au fost cei care în lumea satului bănățean aveau grijă și de alfabetizarea populației, respectiv de păstarea, îngrijirea și organizarea bibliotecilor, de procurarea cărților și a revistelor pentru necesitățile bibliotecilor parohiale. În perioada interbelică, odată cu desfiinţarea „Astrei", bibliotecile de la sate au fost în numeroase cazuri desfiinţate, iar cărţile s-au pierdut, fie că cititorii nu le-au mai întors după ce le-au împrumutat, fie că au ajuns în mâinile unor indivizi care le-au

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

transformat în proprietate particulară, sau, pur și simplu, nu mai avea cine să aibă grijă de ele și astfel s-au distrus. În unele localități, astfel de situaţii nu au fost, ceea ce depindea de însăși organizarea localnicilor, de existența unor indivizi care au fost interesați să se îngrijească de bibliotecă, sau că reuniunea culturală din loc nu a permis ca bibioteca să dispară.

Rolul preoților și al Bisericii Ortodoxe Române în organizarea bibliotecilor nu a lipsit nici în această perioadă, ba din contră a crescut și mai mult. În 1925, administratorul protopresbiteral Gherasim Andru din Sărcia apelează la conducerea „Astrei" din Sibiu să trimită „câte o bibliotecă poporală" pentru cele cinci parohii din Banatul Central găsite sub administrarea sa, „deoarece pentru noi cartea, revista și ziarul românesc sunt aproape inaccesibile" (Chipurici 1995, 74). Aceste bibiloteci se vor administra ca biblioteci parohiale, sub egida bisericii. În anul următor, de la Sibiu vor sosi și pe adresa protopopului Traian Oprea din Vârșeț mai multe pachete de cărți, în total 1254 de exemplare (Chipurici 1995, 77).

Poziţia bibliotecilor în localităţile cu populaţie românească de pe teritorul regatului iugoslav începe să se îmbunătăţească în anul 1927, datorită donaţiilor bibliotecii "I. G. Bibicescu" din Turnu Severin (România), în special prin angajamentul lui Coriolan Buracu, directorul acestei instituții. Anume, în acest an, biblioteca „I.G.Bibicescu" a trimis în fiecare parohie românească din Banatul iugoslav câte un complet alcătuit din 155 de volume, iar în anii următori au sosit complete noi, prin care a fost îmbogăţit fondul de carte al acestor biblioteci. Ele au fost înfiinţate ca biblioteci parohiale, găsindu-se sub îngrijirea preoţimii ortodoxe române, care întreţinea legături permanente cu Coriolan Buracu. Datorită donaţiilor din Turnu Severin, numărul cărţilor în unele biblioteci la sfârşitul anilor douăzeci a crescut la peste o mie, ceea ce, având în vedere condiţiile de dezvoltare culturală existente pe atunci în mediile rurale, reprezintă un număr satisfăcător. Astfel, în anul 1930, biblioteca din Râtișor, de exemplu, numără 1986 de cărţi (Chipurici 1995, 157).

În inventarul acestor biblioteci se găseau în general cărţi ale autorilor români, cu un conținut accesibil nivelului de percepție a ţăranului bănăţean (povestiri din viaţa populară, legende, poezii hazlii, sfaturi pentru agricultori etc.), cu toate că existau şi opere ale literaturii clasice. În ciuda faptului că aveau un număr modest de cărţi, aceste biblioteci au contribuit la o culturalizare mai rapidă a ţăranului român, la emanciparea sa naţională, economică, socială şi culturală.

De la preoții din aceste parohii s-a cerut să confirme primirea acestor colete și să înființeze, în cadrul parohiilor pe care le administrează, câte o filială a Bibliotecii I.G.Bibicescu. Din corespondența purtată între preoții ortodocși români din Banatul iugoslav și Coriolan Buracu se poate observa interesul majorității clericilor pentru această acțiune, dar și un posibil dezinteres al unui număr mai mic de preoți, pentru că nu toți au răspuns la solicitarea directorului bibliotecii din Turnu Severin de a confirma primirea coletelor. În plus, Buracu a solicitat de la cler să trimită un chestionar completat cu date despre activitățile culturale în parohii, cu următoarele rubrici: numele bibliotecarului, anul înființării bibliotecii, numărul volumelor, starea cărților, numărul

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

ziarelor la care este abonată biblioteca, instituțiile culturale din localitate, câte șezători culturale și serbări școlare au fost organizate în anul respectiv (Chipurici 1995, 82). Din răspunsurile date se observă că la postul de bibliotecar se găseau chiar preoții, cazul lui Cuzman Lăpădat din Râtișor, care întreține o vie corespondență în acești ani cu Buracu, devenind astfel unul dintre cei mai fideli colaboratori ai bibliotecii din Turnu Severin. Pe lângă Lăpădat, se mai evidențiază în această acțiune culturală și preoții Valeriu Magdu din Ecica, Ioan Naia din Mărghita, Corneliu Cure din Sân-Mihai, Gheorghe Băiaș din Iablanca, Alexandru Guga din Cuvin, Ioan Murgu, protopopul din Satu Nou, Pavel Topală din Omolița, Traian Bojin din Uzdin, George Șdicu din Seleuș, Adam Fiștea din Grebenaț, Damian Popescu din Ofcea, Gherasim Andru din Sărcia, unul dintre clericii care a inițiat această acțiune, bun prieten cu Buracu, fapt care se poate observa din însuși conținutul scrisorilor pe care le trimite directorului de la Turnu Severin, susținând, printre altele, că „bibilotecile parohiale sunt fortărețele noastre de rezistență culturală” (Chipurici 1995, 99).

În 1928, pe adresa oficiului parohial din Sărcia ajung încă câte 368 de volume pentru bibliotecile parohiale găsite sub administrarea lui Gherasim Andru, care confirmă primirea coletelor și expedierea lor spre aceste parohii (Chipurici 1995, 108). În același an, la Sân-Mihai ajung încă 258 volume etc. Preotul Traian Popescu din Ofcea, care totodată deținea și funcția de bibliotecar, în chestionarul pe care îl completează în anul 1929 prezintă starea în parohia sa: biblioteca parohială număra 400 de volume, dintre care 20 primite în decursul acestui an, numărul cititorilor 120, o șezătoare culturală organizată de comitetul parohial (Chipurici 1995, 117). În majoritatea localităților, numărul cărților din bibliotecile parohiale a sporit în anii următori prin noi donații din Turnu Severin.

În schimb, protopopul Vârșețului Traian Oprea a continuat colaborarea cu „Astra" din Sibiu, în scopul aprovizionării parohiilor ortodoxe române din Banatul iugoslav cu cărți. Oprea mulțumește vicepreședintelui „Astrei", dr. George Preda, pentru „jertfele românești ce le aduce prin trimiterea cărților atât de folositoare” (Chipurici 1995, 100). Din raportul protopopului Oprea din anul 1928 aflăm că în fiecare comună au fost organizate biblioteci parohiale găsite „sub îngrijirea și controlul cercurilor noastre religioase, singure active în cele culturale”. Mulțumindu-i pentru cărțile trimise, care „sunt o binefacere care nu se poate descrie prin cuvinte”, protopopul susține că publicațiile primite din România „după cetire aici le dăm la preoți pe sate” (Chipurici 1995, 100), acestea circulând astfel prin toate parohiile din zonă. Pe lângă „Astra" din Sibiu și Biblioteca Centrală „I.G. Bibicescu” din Turnu Severin, la adresa oficiilor parohiale din Banatul iugoslav au mai sosit și cărți din București, „prin interesul și bunăvoința d-lui Ioan Bianu de la Academia Română”. În acest an, în Banatul iugoslav au fost trimise din România 7 colete de cărți și calendare și un colet de cărți de rugăciune. Această acțiune în care au fost direct implicați reprezentanții B.O.R. din Banatul iugoslav a avut efecte pozitive, sporind numărul cărților și publicațiilor în limba română, foarte importante pentru păstrarea identității populației minoritare românești.

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

În urma reînființării „Astrei” în Banatul iugoslav (1936) (Maran 2004, 65), această asociație ia măsuri și în vederea completării fondurilor de carte în bibliotecile sătești, dar consemnăm și înființarea unei biblioteci centrale a „Astrei” la Vârșeț (Popi 1976, 137). La tipografia „Napredak” din Panciova în anii douăzeci se puteau procura și manuale și cărți în limba română, pe lângă volumele în limba sârbă, germană și maghiară.

În perioada comunistă, începând cu anul 1945, autoritățile comuniste iugoslave încurajează editarea de cărți în limbile minorităților, creându-se astfel condiții pentru completarea bibliotecilor școlare, comunale și ale căminelor culturale. Mai întâi, comuniștii au „purificat” bibliotecile deja existente pe sate de titluri care nu erau în concordanță, după părerea lor, cu ideologia marxistă (Maran 2008, 328). Astfel au fost distruse numeroase cărți, în special cele editate de „Astra” sau păstrate în bibliotecile acestei asociații culturale, care a fost stigmatizată de comuniștii iugoslavi din cauza presupusei colaborări a fruntașilor „Astrei” cu autoritățile de ocupație în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, printre altele, au fost distruse și completele săptămânalului *Nădejdea* pe anii 1941-1944, păstrate până atunci în Muzeul și Biblioteca municipală din Vârșeț.

Prin înființarea Editurii *Frăție și Unitate* din Vârșeț, mai târziu a Editurii *Libertatea* din Vârșeț (transferate mai apoi la Panciova, în anii șaizeci), crește importanța cărții românești „autohtone” din Voivodina/Banatul sârbesc, care în deceniile următoare „aprovizionează” cu regularitate bibliotecile comunale, municipale, școlare etc. contribuind în mare măsură la creșterea și îmbogățirea fondului de carte românească. Mai târziu vor apare și alte edituri autohtone mai mici, în special începând cu anii nouăzeci (Editura Fundației din Novi Sad, Editura ICRV din Zrenianin, editura Tibiscus din Uzdin ș.a., care își vor da și ele aportul la creșterea numărului de cărți în limba română.

Și în această perioadă, începând cu anii șaizeci, odată cu restabilirea relațiilor dintre cele două țări, fondul de carte al bibliotecilor din Voivodina se completează cu cărți din România, în special prin donații. Se procură cărți din literatura clasică română și universală, din istoria poporului român și istoria universală, diferite titluri tratând probleme din domeniul culturii, științelor naturale etc. În perioada detensionării relațiilor dintre Iugolavia și România (anii șaizeci și șaptezeci), cetățenii iugoslavi de etnie română (în special intelectualii din Banatul sârbesc) cu ocazia călătoriilor în România (la Timișoara și în alte orașe), cumpără din librării nenumărate exemplare de cărți, pentru necesitățile proprii (biblioteci private), având în vedere disconcordanța valutelor din cele două țări, mai concret, faptul că prețurile cărților (și nu numai) în România erau categoric mai mici decât în Iugoslavia, iar starea financiară a iugoslavilor în acești ani era una de invidiat.

Donațiile de carte din România se amplifică în urma Revoluției din Decembrie 1989, atunci când se restabilesc relațiile de parteneriat și colaborarea între diferite instituții și asociații din cele două țări, slăbite în anii optzeci, ca urmare a politicii izolaționiste purtate de regimul Ceaușescu. Cu ocazia vizitelor în Banatul sârbesc a

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

oamenilor de cultură din România, ca reprezentanți ai instituțiilor (școli, universități, muzee, case de editură etc.) și asociațiilor culturale, se fac donații de cărți care intră în posesia asociațiilor cu caracter românesc din Serbia, a bibliotecilor școlare și comunale, îmbogățindu-se astfel fondurile acestor biblioteci. Unul din neajunsurile acestor acțiuni a constat în faptul că se punea accent pe cantitate, nu pe calitate, respectiv că foarte multe din titlurile donate nu reprezentau o valoare cultural-literară sau științifică și că prin donarea acestor volume doar se umpleau rafturile bibliotecilor, însă lipsea efectul, cititorii nefiind interesați de folosirea lor. De multe ori, lipseau operele capitale ale literaturii și științei contemporane, de care de fapt aveau nevoie cititorii de limbă română din Banatul sârbesc și care ar fi avut un efect mult mai mare asupra formării lor cultural-identitare. O donație valoroasă a fost realizată în anul 1997 de către Biblioteca Academiei Române, care a făcut cadou Bibliotecii comunale din Alibunar o colecție de 326 volume de cărți publicate în cea mai mare parte în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea.

În prezent, cartea românească este prezentă într-un număr însemnat de biblioteci, problema principală reprezentând-o faptul că fondurile sunt învechite, necesitând titluri noi, dar în special este alarmant numărul mic de cititori, având în vedere scăderea numărului total de etnici români în Serbia, dar și scăderea generală a interesului pentru carte în societatea contemporană. Atașăm în continuare o listă a celor mai importante bibiloteci din Voivodina (concret, din Banatul sârbesc și municipiul Novi Sad), în care se păstrează fonduri importante de carte în limba română: Biblioteca Matica srpska din Novi Sad, Bibliotecile municipale din Novi Sad, Vârșeț, Panciova, Zrenianin, biblioteca Muzeului Voivodinei din Novi Sad, a muzeului din Vârșeț, bibliotecile comunale din Alibunar, Biserica Albă, Cuvin, bibliotecile locale din localitățile cu populație românească, biblioteca Episcopiei Dacia Felix din Vârșeț, bibliotecile parohiale din parohiile ortodoxe române, biblioteca Facultății de Filozofie din Novi Sad, a Școlii de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț, biblioteca Liceului „Borislav Petrov Braca” din Vârșeț, a Liceului Economic „Dositej Obradović” din Alibunar, bibliotecile școlilor generale în care se desfășoară cursuri în limba română, biblioteca Institutului de Cultură a Românilor din Voivodina din Zrenianin, a S.C.A. „Luceafărul” din Vârșeț, a C.E.P. „Libertatea” din Panciova, a S.L.A. „Tibiscus” din Uzdin, biblioteca Fundației „Constantin Diaconovici Loga” din Torac (Ursulescu, Ursulescu-Milicic 2009, 32-33) etc.

În perspectivă, se impune o organizare mai bună a bibliotecilor locale, școlare și a celor din cadrul societăților/organizațiilor culturale, care se poate realiza inclusiv prin sprijinul acordat de organele competente de stat, dar și prin intensificarea relațiilor și încheierea acordurilor de parteneriat cu instituții similare din România.

Sistematizarea fondurilor de carte românească, protejarea exemplarelor de carte rară (în special a celor din bibliotecile parohiale), cât și digitalizarea periodicelor vechi publicate în Banatul sârbesc (în special a presei interbelice și a calendarelor populare) reprezintă un imperativ pentru salvarea și modernizarea fondului de carte românească din Provincia Autonomă Voivodina. Se impune acordarea unei atenții mai mari

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

bibliotecilor particulare, în care se pot găsi exemplare deosebit de interesante de carte veche și modernă, dar și serii întregi de alte titluri valoroase, care sunt aduse în pericol în momentul decesului proprietarului bibliotecii, urmașii acestuia nefiind în toate cazurile interesați să păstreze fondul de carte moștenit, nici să se îngrijească de el. Au fost cazuri în care numeroase periodice și cărți vechi și foarte rare au fost aruncate în gunoi și astfel distruse, după ce moștenitorii bibliotecii „au făcut curățenie" în casă. În unele cazuri, casa defunctului proprietar de bibliotecă a fost vândută de moștenitori împreună cu mobilierul, inventarul și biblioteca, iar noul proprietar a curățat-o de toate „vechiturile", care au ajuns în gunoi. Câteodată, în unele situații „fericite", astfel de cărți și publicații au ajuns în proprietatea persoanelor care știu să le aprecieze valoarea. Consemnăm și cazuri în care astfel de cărți se pot găsi, întâmplător, pe la vânzătorii de cărți și vechituri prin piețele de la oraș.

Pentru a se evita distrugerea patrimoniului cultural, în acest caz al bibliotecilor particulare, este necesară o acțiune de identificare și de înregistrare a inventarului acestor bilbioteci, firește, cu acordul proprietarului, și alte acțiuni menite să păstreze în special exemplarele de „rarități" din astfel de biblioteci. Aici ne referim în primul rând la completele de periodice vechi din perioada interbelică (săptămânalele *Graiul românesc* din Panciova, *Nădejdea*, *Foaia poporului român* și *Biruința* din Vârșeț ș.a.), care nu se păstrează în complet în nicio bibliotecă publică. Ce e drept, completul *Nădejdea* se păstrează în Biblioteca municipală din Vârșeț, însă doar numerele din anul 1927 până în anul 1940, pe când exemplarele din perioada 1941-1944 sunt de negăsit. Câteva exemplare se pot găsi și în Biblioteca Națională din Belgrad și Matica srpska din Novi Sad. Când este vorba despre *Graiul românesc* din Panciova (1923-1926) în Biblioteca municipală din Panciova se păstrează doar câteva numere și încă câteva exemplare în Biblioteca municipală din Vârșeț, în Biblioteca Națională din Belgrad și în biblioteca Matica srpska din Novi Sad. Unele publicații antebelice și interbelice, din care au apărut doar câteva numere (*Biruința, Graiul strămoșesc, Duminica*, toate din Vârșeț, apoi *Steaua*, *Lumina* și *Ziarul nostru* din Panciova, *Familia* din Petrovasâla) nu se pot găsi în bibliotecile publice din Serbia, ci (poate) doar în unele biblioteci particulare. Astfel, unicul exemplar al gazetei *Ziarul nostru* (1934) se păstrează în Biblioteca Națională și Universitară din Zagreb (Croația) (http://katalog.nsk.hr/F ?RN=749855962). Asemănător, câteva exemplare ale *Biruinței* (1938-1939) se găsesc în bibliotecile amintite din Belgrad și Novi Sad.

Când este vorba despre calendarele populare editate la tipografia „Napredak" din Panciova de învățătorul Romulus Roman (pe anii 1922-1925) și calendarul *Nădejdea* din Vârșeț pe anii 1929-1944, acestea nu se pot găsi în bibliotecile publice, ci doar în cele particulare. De aceea, este necesară o amplă acțiune de identificare a bibliotecilor private în care se păstrează astfel de publicații și digitalizarea lor, cu permisul proprietarului, pentru a fi salvate pentru posteritate și pentru a deveni accesibile cercetătorilor și oamenilor de cultură, dar și tuturor celor interesați de publicistica interbelică în limba română din Banatul sârbesc. Același lucru este valabil și pentru alte

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)

publicații rare, dar și pentru fotografii, documente, corespondență, afișe și alte izvoare scrise de o certă valoare cultural-istorică.

În special necesită atenție și grijă cărțile vechi bisericești, găsite în biserici sau case parohiale, a căror protejare reprezintă un imperativ.

În concluzie, constatăm că este necesară o atenție și o grijă mai mare acordată bibliotecilor cu carte românească din Voivodina, atât celor publice, cât și celor private și preluarea unor măsuri concrete pentru sistematizarea și salvarea cărților românești. Obiectivul acestui text a fost chiar de a prezenta, în linii generale, starea cărților românești și de a deschide problema salvării lor, în colaborare cu instituțiile competente din Serbia și România.

Referințe bibliografice:

Chipurici, Nicolae. 1995. *Românii din afara României*. Turnu Severin: Editura Lumina.

Leu, Valeriu, Roșu, Costa. 2012. *Cărți vechi românești și cronici bisericești*. Zrenianin: Editura ICRV.

Măran, Mircea. 2000. *Biserica din Vladimirovaț*, Novi Sad: Editura Fundației.

Maran, Mirča. 2008. *Kulturne prilike kod Rumuna u Banatu 1945-1952*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov".

Maran, Mirča. 2004. *Kulturni razvoj Rumuna u Banatu 1918-1941. Pančevo: Istorijski arhiv u Pančevu*.

Măran, Mircea. 2000. *Biserica din Vladimirovaț*. Novi Sad: Editura Fundației.

Popi, Gligor. 1976. *Rumuni u jugoslovenskom Banatu između dva rata (1918-1941)*. Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine.

Ursulescu, F., Ursulescu Miličić R. 2009. *Biblioteci și cărți românești din Voivodina*. Zrenianin: Editura ICRV.

http://katalog.nsk.hr/F/7LKSNEY5CR5DEXLB6RUMUJ5MS39YGY2MIIX4LSFCSV2QVGU2XJ-54810?func=finde&request=Ziarul+nostru&find_scan_code=FIND_NAS&adjacent=N&x=42&y=11&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFM&filter_request_4=&filter_code_5=WSL&filter_request_5=. Ultima accesare la 25 mai 2019.

BDD-A31491 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:10 UTC)